

“ให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้ง
ในโรงเรียน นอกโรงเรียนทุกหนทุกแห่ง
รอบ ๆ โรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ทุกเวลา
ตลอดชีวิต”

ความสำคัญของเครื่องมืออาชีพตามมาตรา 24 เป็นครูที่มีคุณลักษณะที่จะพัฒนา
ศักยภาพของเยาวชนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนเก่ง เป็นคนดี และมีความสุข
อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ฟังตนเองได้ เป็นที่ฟังของครอบครัว และเป็นที่ยังฟังของสังคม

ภาระหน้าที่ที่สำคัญของครูมืออาชีพตามมาตรา 24 จำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าหา
ความรู้ เข้ารับการอบรมให้เกิดภูมิปัญญาและมีจิตวิทยาที่จะสร้างสภาพการเรียนรู้การ
สอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีสื่อการเรียนและมีกลยุทธ์ในการสอนที่พัฒนาผู้
เรียนได้อย่างยั่งยืน กล่าวคือ ให้เด็กมีความสุข มีความภาคภูมิใจที่ได้รับความรู้ความ
ชำนาญได้พัฒนาตนเอง และที่สำคัญให้เด็กได้เรียนรู้วิธีเรียนด้วยตนเอง ทั้งในโรงเรียน
นอกโรงเรียนทุกหนทุกแห่งรอบ ๆ ตนเองอย่างต่อเนื่อง ทุกเวลา ตลอดชีวิต โดยเข้าใจ
ว่าโรงเรียนเป็นเพียงห้องเรียนสาธิตเท่านั้น

นอกจากความรู้ความสามารถที่ต้องพัฒนาเด็กดังที่กล่าวมาแล้ว ครูมืออาชีพตาม
มาตรา 24 ยังต้องพัฒนาเด็กให้มีความสมบูรณ์ทางกาย สมบูรณ์ทางใจและสมบูรณ์ทาง
ทักษะในการดำรงชีวิตไปพร้อม ๆ กันด้วย

กลยุทธ์ในการสอนของครูตามแนวทาง พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่
ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของ
ผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

1.1 เขียนชื่อบทเรียนหรือหัวข้อที่จะสอนอยู่ในกรอบของการพัฒนาเด็ก
ให้เป็นคนเก่ง เป็นคนดี เป็นคนมีความสุข ดังนี้

พัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่ง เช่น เก่งในวิชาการตามหลักสูตรที่โรงเรียน
เปิดสอน เก่งทางด้านจิตใจ เก่งทางด้านทักษะการดำรงชีวิตด้านต่าง ๆ

พัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี เช่น ฝึกกิจนิสัยให้รับผิดชอบต่อตนเอง รับผิดชอบต่อครอบครัว รับผิดชอบต่อสังคม

พัฒนานักเรียนให้เป็นคนมีความสุข หัวข้อและเนื้อหาพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม จริยธรรมตามหลักพุทธศาสนาเป็นสำคัญ กรณีที่นับถือศาสนาอื่น ก็ให้นับถือศาสนาพุทธเพิ่มเติมอีกได้ หรือถ้าไม่นับถือศาสนาพุทธเพิ่มเติมอีก ก็สอนให้เคร่งครัดในศาสนาของตน เพราะทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดีและมีความสุข

1.2 สร้างบทเรียนโดยกำหนดจุดประสงค์ที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่ง เป็นคนดี มีความสุขอย่างแท้จริง โดยรวมคุณลักษณะทั้ง 3 ส่วนนี้ไว้ด้วยกัน ซึ่งเรียกว่า “บูรณาการ”

1.3 หัวข้อหรือชื่อบทเรียนนี้ต้องเป็นเรื่องที่เด็กทุกคนสนใจ และ/หรือมีความถนัด มองเห็นคุณค่า มองเห็นประโยชน์ มองเห็นความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้ มีความศรัทธา มีความเชื่อมั่นว่าเมื่อตนเองได้เรียนแล้วจะมีความรู้เพิ่มขึ้นจริง ปฏิบัติได้จริง ๆ หรือจะสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นคนเก่งขึ้น เป็นคนดีกว่าเดิมและเป็นคนมีความสุข ซึ่งครูต้องชี้แนะให้เด็กเข้าใจว่า เด็กแต่ละคน “พัฒนา” ได้ไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล เด็กทุกคนไม่จำเป็นต้องเก่งเท่ากัน เหมือนกันหมดในทุกวิชา

2. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

สร้างสื่อและนวัตกรรมการสอนที่มุ่งเน้นกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ โดยสร้างสถานการณ์จำลองหรือให้ฝึกปฏิบัติจริง ๆ ในกิจกรรมการเรียนที่ต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ มีตัวอย่างของการจัดการเพื่อป้องกันปัญหาและแก้ไขปัญหา ใน 1 บทเรียนควรสร้างกิจกรรมหลายกิจกรรม หลายรูปแบบ ทั้งอัตโนมัติสามารถตอบได้หลายคำตอบ เด็กแต่ละคนไม่จำเป็นต้องตอบเหมือนกัน เพื่อเป็นการไม่ปิดกั้นความรู้ ความคิด ครูควรกระตุ้นให้เด็กกล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าปฏิบัติ

กลยุทธ์ที่สำคัญของการสร้างกิจกรรมการเรียน คือ น่าสนใจ น่าติดตาม คำตอบในกิจกรรมที่ 1 ช่วยให้ตอบคำถามในกิจกรรมที่ 2 ได้คำตอบในกิจกรรมที่ 2 ช่วยให้ตอบคำถามในกิจกรรมที่ 3 ได้ มีความเกี่ยวเนื่องกันไปเรื่อย ๆ ทุกกิจกรรม เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมสุดท้ายเสร็จแล้วสามารถค้นพบคำตอบด้วยตนเอง/ปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

และ/หรือมีความตระหนัก ยอมรับ ยอมรับปฏิบัติตามว่าตนเองจะต้องพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตด้านใดบ้าง โดยไม่ต้องมีใครขอร้องหรือบังคับ สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้มาประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันปัญหาและแก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิตในอนาคต

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง ขณะปฏิบัติให้ฝึกคิด ฝึกแก้ปัญหาจนสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ให้ผู้เรียนได้ประเมินผลตนเองอยู่ตลอดเวลา เกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของตนเองและมองเห็นคุณค่าของ “การฝึก” เมื่อฝึกมาก ก็เก่งมาก ทำให้ผู้เรียนรักการฝึก รักการศึกษาด้วยตนเอง รักการอ่านเพื่อแสวงหาความรู้และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

สร้างบทเรียนและจัดกิจกรรมการเรียนที่ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ตัว มองเห็นตัวอย่างได้ง่าย เข้าใจง่าย นึกภาพออก หรือจินตนาการถึงประโยชน์ของสาระความรู้ที่สอดแทรกในบทเรียน เช่น สอนวิชาบัญชีฟาร์ม ก็ยกตัวอย่างโจทย์ที่มียอดเงินที่ลงทุน ลูกหนี้ เจ้าหนี้ รายได้และค่าใช้จ่ายจำนวนพอเหมาะสมกับกิจการเจ้าของคนเดียว ในส่วนของเจ้าหนี้ก็สอนขั้นตอนการติดต่อธนาคารเพื่อขอกู้ยืมเงินด้วย ซึ่งนักเรียนสามารถนำข้อมูลในตัวอย่างโจทย์แบบฝึกหัดมาเป็นต้นแบบในการสร้างกิจการของตนเองได้ มิใช่เรียนบัญชีฟาร์มเพียงเพื่อจะเป็นพนักงานบัญชีของกิจการฟาร์มเท่านั้น

นอกจากนี้ยังต้องปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในบทเรียนหรือกิจกรรมการเรียนด้วย เช่น เป็นเจ้าของกิจการก็ต้องไม่เอาเปรียบพนักงาน ให้ค่าแรงงานต่ำ ในทิศทางตรงกันข้ามเจ้าของกิจการควรจะต้องพยายามฝึกฝนให้พนักงานเป็นคนเก่ง เป็นคนดีและมีความสุข จึงจะมีผลให้กิจการเจริญรุ่งเรือง มีความมั่นคงอย่างถาวร ด้วยเหตุที่มีผลงานดีมีคุณภาพ ไม่ถูกพนักงานคดโกง

5. จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและองค์ประกอบที่เอื้ออำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัย

เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

5.1 บรรยากาศ สร้างบรรยากาศให้น่าเรียน และเรียนอย่างมีความสุข ผู้เรียนรู้สึกอบอุ่น มั่นใจว่าตนเองจะได้ความรู้ ได้ประสบการณ์และมีความสามารถตามที่ตนเองคาดหวังไว้ ขณะเรียนมีครูสวมบทบาท “พี่เลี้ยงที่แสนดี” เหมือนกับพี่เลี้ยงที่สอนลูกของเจ้านายหัดเดิน สอนทีละขั้นตอน เช่น สอนเด็กหัดเดิน เริ่มตั้งแต่ เกาะยืน ตั้งไข่ หัดก้าวเดิน 3-5 ก้าว และเดิน ซึ่งแต่ละขั้นตอนถ้าเด็กปฏิบัติได้ก็ชม แสดงความยินดี สนับสนุน ให้กำลังใจ “เก่งมาก” “ดีขั้นแล้วนะ” “ใช้ได้” ถ้าเด็กปฏิบัติไม่ได้หรือตอบไม่ได้ ไม่ตี ไม่ดุ ไม่ด่าให้เสียหน้า อับอายหรือท้อถอยหมดกำลังใจ ไม่กล้าปฏิบัติ ไม่กล้าแสดงออก เป็นทุกข์และทนเรียน ครูจะต้องใช้จิตวิทยา “ตะล่อม” อย่างนุ่มนวล สอนซ้ำ ชี้แนะด้วยความเมตตาปราณี หมั่นเวียนและมาดูแลจนกว่าเด็กจะปฏิบัติได้ดี โดยครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเด็ก ให้ความรู้สึกที่ดี ใช้คำพูดที่ปลอบใจ ให้ความคาดหวังว่าเขาจะสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้

5.2 สภาพแวดล้อม จัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสมกับการเรียน เช่น มีแสงสว่างเพียงพอ สภาพอากาศไม่ร้อนจนทำให้เสียสมาธิหรือไม่หนาวจนเกินไป นำหลัก 5 ส. มาใช้ มีห้องเรียนที่สะอาด ร่มรื่น โຕะ สื่ออุปกรณ์เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม มองเห็นได้ง่าย หยิบใช้ได้สะดวก ฝึกให้นักเรียนเก็บคืนที่เดิมจนเป็นนิสัย รวมถึงฝึกให้มีคุณลักษณะรักษาความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยตลอดเวลาตามหลัก 5 ส. ด้วย

5.3 สื่อการเรียน ผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่ผสมผสานความรู้และทักษะต่าง ๆ ไว้ด้วยกัน โดยคิดค้นและใช้นวัตกรรมในการสอนที่หลากหลายและเหมาะสม สื่อการเรียนที่ดี ต้องน่าสนใจ น่าติดตาม เข้าใจง่าย ในกรณีที่บทเรียนมีความยากมาก ก็แบ่งเนื้อหา และจัดกิจกรรมให้ฝึกปฏิบัติทีละขั้นตอนเรียนจากง่ายไปหายาก ขั้นสุดท้ายผู้เรียนสามารถค้นพบคำตอบด้วยตนเองหรือในวิชาปฏิบัติ กิจกรรมสุดท้ายผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ในกรณีบทเรียนต้องการให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการดำรงชีวิต ใช้กลยุทธ์ในการสร้างสื่อที่ทำให้ผู้เรียนสามารถค้นพบด้วยตนเองว่า ยังต้องพัฒนาด้านใดบ้าง และเกิดจิตสำนึกที่ดี ยอมพัฒนาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้เป็น

คนเก่ง เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยไม่ต้องมีใครขอร้องหรือบังคับ

5.4 การอำนวยความสะดวก ครูจัด/ชี้แนะแหล่งความรู้ที่หลากหลาย เช่น จัดมุมหนังสือ ดำเนินการให้มีหนังสืออ่านประกอบในห้องสมุด จัดอุทยานการศึกษา พาไปชมแหล่งวิทยาการ หรือชี้แนะแหล่งศึกษาค้นคว้านอกโรงเรียน โดยครูให้เด็กคิดคำนึงและตระหนักอยู่เสมอว่า ห้องเรียนในโรงเรียนเป็นเพียงห้องเรียนสาธิตเท่านั้น ห้องเรียนจริงๆ ของเรากว้างใหญ่ไพศาล มีอยู่นอกโรงเรียน ในชุมชน ในบ้านไม่จำกัดเวลาเรียน ต้องเรียนรู้โดยการสังเกต ชักถาม และ “ฝึก” อยู่ตลอดเวลา เพราะว่ามันุษย์เราจะเก่งได้ก็ด้วยการฝึก เช่น การพูด การเขียน เป็นต้น

5.5 การใช้ “การวิจัย” เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ในกรณีบทเรียนเป็นแฟ้มพัฒนางานหรือแฟ้มสะสมงาน ต้องใช้ข้อมูลที่ปรากฏขึ้นจริง หลีกเลี่ยงการใช้ความคิดเห็นส่วนตัว หรือความนิยมส่วนตัว โดยดึงเอาสาระสำคัญในบทเรียน ในกิจกรรมที่เป็นปรนัย ซึ่งแสดงภาพอธิบายมาเป็นข้อมูลในการประเมิน ข้อมูลมีความเชื่อถือได้ ไม่ยุ่งยาก ไม่สลับซับซ้อน ผู้ประเมินซึ่งเป็นผู้เรียนหลายคนต้องลงความเห็นเหมือนกันให้มากที่สุด สรุปเป็นสาระสำคัญที่พึงปฏิบัติหรือพัฒนาในทิศทางเดียวกัน

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน ทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
ให้เด็กได้เรียนรู้วิธีเรียนเพื่อที่จะนำไปเรียนด้วยตนเอง ทั้งในโรงเรียน นอกโรงเรียน ทุกเวลา ทุกสถานที่ โดยครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ขอความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนหรือสถานประกอบการตามสมควรแก่ลักษณะวิชา เพื่อให้มีส่วนช่วยเหลือ ให้โอกาส ให้ความสนับสนุน เอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยสอน ช่วยแนะนำ คอยติดตามให้กำลังใจและร่วมประเมินผลให้นักเรียนอย่างต่อเนื่อง

สรุป ครูมีอาชีพตามมาตรา 24 เป็นครูที่มีความสุขกับการสอนด้วยสามารถใช้ภูมิปัญญาและจิตวิทยาสร้างนวัตกรรมในการสอนลูกศิษย์ให้เรียนอย่างมีความสุข มีศักยภาพเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกายสมบูรณ์ทั้งใจและสมบูรณ์ทั้งทักษะการดำรงชีวิต เป็นคนเก่ง เป็นคนดี และมีความสุขอย่างถาวร พึ่งตนเองได้ เป็นที่พึ่งของครอบครัว

ครัวและเป็นที่พักของสังคมส่งผลให้ครูเป็นที่ยอมรับนับถือของศิษย์และบุคคลในท้องถิ่น ดังที่เรียกว่า “โรงเรียนเป็นรูปแบบของชุมชนแห่งการเรียนรู้”

ตัวอย่างกิจกรรมอิสระ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

โรงเรียนบ้านนา “นายกพิทยากร”

บทที่ 1 พัฒนาการตนเองให้เป็น “คนเก่ง”

จุดประสงค์ พัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่ง

แนวคิด คุณลักษณะของเยาวชนไทยที่พึงประสงค์ ส่วนหนึ่งก็คือ เป็นคนเก่งในระดับที่มีทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข พึ่งตนเองได้ เป็นที่พึ่งของครอบครัว และเป็นที่พักของสังคม นักเรียนจึงควรจะได้ค้นพบตนเองว่าจะต้องพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตด้านใดบ้าง

เนื้อหา การสร้างคุณลักษณะให้ เป็น “คนเก่ง” มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ทาง คือ

1. เก่งทางกาย หรือเก่งทางด้านการปฏิบัติ
2. เก่งทางวาจา หรือเก่งทางด้านทักษะการพูด/การเขียน
3. เก่งทางด้านจิตใจ ตามหลักพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนเองนับถือ
4. เก่งทางด้านสติปัญญา ความคิด วิเคราะห์ ประยุกต์ใช้ หรือนำไปใช้
5. เก่งทางการจัดการและประสบการณ์รอบตัว ซึ่งรวมถึงทักษะ

การวางแผนงาน พัฒนางาน การประเมินผลงาน การแก้ไขปัญหาในงาน ความรับผิดชอบ ปรนนิบัติงานให้มีผลงานตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ข้อสังเกตและวิธีเรียนที่ช่วยให้มีคุณลักษณะเป็น “คนเก่ง”

1. เก่งทางกายหรือทักษะทางการปฏิบัติเริ่มต้นที่ป็นคนมีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ พบเห็นผู้อื่นทำงานอะไรก็หาโอกาสช่วยเหลือ ถึงแม้จะทำไม่เป็นก็พยายามดูตัวอย่าง ปฏิบัติตามที่ละขั้นตอน เมื่อปฏิบัติได้แล้วฝึกหัดให้ชำนาญ ตั้งแต่เริ่มงานจนถึงขั้นสุดท้ายของการทำงาน พัฒนาผลงานให้ทำได้ดีเหมือนต้นแบบหรือดีกว่าต้นแบบ เช่น ทำอาหาร ทำงานด้านศิลปะวัฒนธรรม งานช่างต่าง ๆ โดยเลือกทำสิ่งที่ชื่นชอบหรือชื่นชมเป็นพิเศษก่อน

เมื่อพบเห็นคนเก่งเรื่องใด ก็เข้าไปผูกมิตร มีไมตรี มีน้ำใจช่วยทำงาน สังเกตเทคนิคในการทำงานศึกษาหาความรู้และถามประสบการณ์จากเขา แต่ทั้งนี้ต้องคุณลักษณะงานที่ไม่ยุ่งยาก สลับซับซ้อนเกินกว่าที่เราจะฝึกได้ และประมาณตนว่า เป็นการช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ใช่เป็นการสร้างความรบกวนผู้อื่น

2. เก่งทางวาจาหรือทักษะการพูด เริ่มต้นที่เป็นผู้ฟังที่ดี คิดวิเคราะห์ตัวอย่างการพูดที่ดีและไม่ดี รวมถึงมองลึกลงไปในจินตนาการของผู้พูด โดยเลือกตัวอย่างที่ดีมาปฏิบัติ มาเป็นต้นแบบและไม่นำตัวอย่างที่ไม่ดีมาใช้ เก่งทางวาจา รวมถึง การพูดเพื่อติดต่อสื่อสาร พูดเพื่อการประสานงาน การเป็นพิธีกร วิทยากร นักจัดรายการวิทยุ ผู้ประกาศข่าว การร้องเพลง ฯลฯ

เก่งทางด้านกาเขียน เริ่มต้นที่รักการอ่านหนังสือ เลือกอ่านเรื่องที่ชอบหรือสนใจเป็นพิเศษก่อน ขณะที่อ่านมองลึกลงไปในจินตนาการของผู้เขียนด้วย เท่ากับได้ฝึกหัดกาเขียนไปในตัว เลือกจำต้นแบบที่เขียนอย่างสร้างสรรค์ สละสลวย มีถ้อยคำสำนวนหลากหลาย ได้อรรรถรส ำให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม และเชื่อถือจากผู้อ่าน โดยยังคงสาระสำคัญ มีเป้าหมายของการสื่อความหมายไว้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย น่าติดตาม

การลงมือเขียน ถ้าเริ่มต้นไม่ถูก ก็เขียนหัวข้อของทุกตอนเอาไว้ก่อน เช่น เรียงความก็ประกอบด้วยบทนำ เนื้อหา สรุป ในกรณีที่เนื้อหายาวก็แบ่งเป็นตอน เป็นหัวข้อย่อยๆ เหมือนกับการ “พรีอทอด” ก่อนลากเส้นนั่นเอง

3. เก่งทางด้านจิตใจ ตามหลักของพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนเองนับถือ ต้องมีจิตใจสูง มองโลกในแง่ดี ใจดี มีเหตุผล จิตใจเข้มแข็ง อดทน มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นกิจวัตร ซึ่งหมายถึง ทำทาน (ทำบุญ) ถือศีล (ข้อห้ามต่าง ๆ) และมีภาวนา หรือที่เรียกว่า “ปฏิบัติธรรม”

ในส่วนของการปฏิบัติธรรมนี้ประกอบด้วยกาสวดมนต์ นั่งสมาธิ และเดินจงกรม ในกรณีที่ไม่เคยชิน ภาวะจิตใจไม่มีสมาธิ หรือไม่สะดวกจะสวดมนต์เพียงอย่างเดียวก็ได้ นิยมสวดบทพุทธคุณ (อิติปิโส) บทธรรมคุณ (สวากขาโต) และบทสังฆคุณ (สุปะติปันโนฯ) อย่างละ 1 จบ แล้วสวดบทพุทธคุณ (อิติปิโสฯ) อีกเท่าจำนวนอายุของตนเอง โดยสวดทุกวัน ในภาวะที่มีเหตุการณ์ร้าย ๆ ผ่านเข้ามาในชีวิต ใช้หลักกรรม คือ ทำทาน ถือศีล และปฏิบัติธรรม แล้วกรวดน้ำ แผ่ส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร จะมีส่วนช่วยประคับประคองจิตใจให้มั่นคงได้

4. เก่งทางด้านสติปัญญา ความคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้ นำไปใช้ เริ่มต้นที่เมื่อพบเห็นผลงานของผู้อื่นที่น่าสนใจ ก็ติดตาม ศึกษารายละเอียดให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ทุกขั้นทุกตอน จำต้นแบบที่ดีไปใช้ หรือประยุกต์ใช้

การอ่านหนังสือมาก ๆ ก่อให้เกิดปัญญาและจินตนาการ จึงควรอ่านหนังสือที่มีประโยชน์หลายประเภท โดยเฉพาะควรอ่านหนังสือที่เกี่ยวกับทักษะการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น หนังสือธรรมะ ตำราอาหาร ทักษะในการประกอบอาชีพต่าง ๆ กฎหมายในชีวิตประจำวัน เหตุการณ์บ้านเมืองฯ

5. เก่งทางด้านการจัดการและประสบการณ์รอบตัว เริ่มต้นจากการสังเกต จดจำกิจกรรม พิธีการของงานต่าง ๆ รอบตัวทุกขั้นทุกตอน คว้าแต่ละงานนั้น ต้องเตรียมอะไรบ้าง มีบุคลากรที่รับผิดชอบ งานก็ฝ่าย ใช้เงินเท่าไร ใช้ทรัพยากรอะไรบ้างและการจัดการ ลำดับพิธีการของงานตั้งแต่เริ่มงาน จนเสร็จงานประเมินผล เมื่อพบข้อบกพร่องหาวิธีแก้ไขพัฒนางานให้ดีขึ้น

กิจกรรมที่น่าสนใจเป็นพิเศษ คือ พิธีการที่ใช้ในการดำรงชีวิต เช่น ขั้นตอนของงานบุญงานกุศลต่าง ๆ โดยเฉพาะ งานพิธีศพ งานบวชนาค งานแต่งงาน งานจัดเลี้ยง กิจกรรมอื่น ๆ เช่น กีฬาสี พิธีไหว้ครูฯ

บทสรุป การฝึกฝนตนเองให้เป็นคนเก่ง จำเป็นต้องมี “พรแสวง” คือแสวงหาความสามารถรอบ ๆ ตัวเรา เมื่อพบแล้วเข้าไปหา ไปสังเกต ไปศึกษาหาความรู้ หมั่นฝึกฝนจนชำนาญ ต้องมีความอดทนเพียรพยายามอย่างจริงจัง เมื่อปฏิบัติได้ยังไม่ดี ต้องพยายามใหม่ ทดลองดูใหม่หลาย ๆ ครั้ง ถามผู้รู้ ปฏิบัติตามบ่อย ๆ หรือหมั่นฝึกฝนจนชำนาญ ก็จะกลายเป็นพรสวรรค์ เช่น การทำอาหาร การเป็นนักร้อง นักกีฬา ฯลฯ ฝึกปฏิบัติ ศึกษากรณีตัวอย่างต่อไปนี่และทำแบบฝึกหัด

อรอุมา เป็นนักเรียนชั้น ม.5/2 เป็นบุตรคนเดียวของพ่อแม่ ทางบ้านมีอาชีพทำธุรกิจฐานะดีไม่เคยลำบาก เธอไม่เคยทำกับข้าวเอง มีเงินก็ไปซื้อกับข้าวถุงสำเร็จรูปหุงข้าวหม้อเดียวสะดวกกว่าและบ่อยครั้งที่เธอไม่หุงข้าว แต่ไปซื้ออาหารจานเดียวจานด่วนประเภทข้าวผัด ก๋วยเตี๋ยว มารับประทาน บางครั้งนั่งรับประทานอาหารที่ร้านค้าเลย มีคนบริการให้ทั้งอาหารและน้ำดื่ม ไม่ต้องล้างจาน ล้างแก้ว เหมือนรับประทานที่บ้าน

งานบุญ งานกุศล อรอุมาเห็นเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ ไม่เคยช่วยเหลือเพื่อนบ้านเลย ไม่เคยสังเกต ไม่เคยจดจำขั้นตอนพิธีการอะไรทั้งสิ้น เธอคิดว่า พอโตขึ้นก็คงจะทำเป็นเอง

สำหรับกิจกรรมในโรงเรียน เธอไม่ชอบช่วยเพื่อน ไม่ชอบช่วยอาจารย์ทำอะไรเหนื่อยเปล่า ๆ “รู้หลบเป็นปีก รู้หลีกเป็นหาง” เวลาอาจารย์จะใช้ทำอะไร ถ้าเลี้ยงไม่ได้จริง ๆ ก็ทนทำแบบไม่เต็มใจนักทำแบบขอไปที อรอุมาไม่ชอบเสนอตัวรับใช้อาจารย์ ไม่ชอบช่วยงานผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด “ฉันไม่ใช่คนจีประจบนี่” การปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่ เธอไม่ชอบเข้าใกล้ผู้ใหญ่หรือคนละรุ่นกัน ก็นิสัยของผู้ใหญ่นะ จุกจิก จู้จี้ จีบ่น สอนนั่น เดือนนี้ นำราคาจริง ๆ อยู่กับเพื่อน ๆ ฟังเพลง เฮฮา ปาร์ตี้ สนุกกว่ากันเยอะเลย

การพูดจาและพฤติกรรมของอรอุมานี้ หยาบ กระด้าง ไม่กลัวผู้ใหญ่ เอาแต่ใจตนเอง ตามแบบฉบับลูกคนเดียวของพ่อแม่

นิตยา กำลังเรียนอยู่ชั้น ม.5/4 เป็นบุตรคนโตของครอบครัว มีน้องชาย 1 คน อาชีพทางบ้านทำนาและปลูกผักขายเป็นรายได้เสริม เธอสงสารแม่ที่ต้องทำงานหนักทั้งงานนอกบ้านและในบ้าน เธอจึงช่วยหุงข้าว ช่วยทำกับข้าวทุกวัน โดยซื้อ หมู เนื้อ ในตอนเย็นหลังจากเลิกเรียนมาปรุงอาหารเอง เพื่อประหยัดรายจ่าย กับข้าวบางอย่างทำยากหน่อย เธอก็ช่วยเป็นลูกมือของแม่เสมอ

วันหนึ่ง คุณพ่อของนิตยาเสียชีวิตลงด้วยอุบัติเหตุ คุณแม่ของเธอเสียใจมาก ถึงกับเป็นลมล้มพับไปหลายครั้งหลายหน ไม่มีแรงจะจัดเตรียมงาน เธอจึงเป็น “แม่งาน” เสียเอง เพราะญาติอยู่ไกล เธอไม่มีประสบการณ์ ไม่รู้ขั้นตอนของพิธีการทางศาสนาเลย ต้องถามผู้สูงอายุที่มาช่วยงานทั้งหมด เธอต้องขอร้องให้แขกผู้ใหญ่ช่วยเตรียมวัสดุอุปกรณ์ พิธีการ รดน้ำศพของคุณพ่อเธอ รวมทั้งงานสวดมนต์ ทำบุญอุปถัมภ์ศพ เก็บกระดูก ทำบุญ 7 วัน สำหรับรายการอาหารที่จะเลี้ยงแขก เธอก็ต้องปรึกษาแม่ครัวว่าจะทำอะไรดี ซื้ออะไรบ้าง ประมาณเท่าไร จึงจะไม่เหลือทิ้ง ต้องจำกัดเงินให้พอใช้จ่าย

นอกจากนี้ นิตยาต้องทำหน้าที่รับแขก ส่งแขก ยืมของ ส่งของที่ใช้นางาน ด้วยเหตุที่เธอเป็นคนนอบน้อม พูดยาก มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ประกอบกับเธอเคยช่วยงานบุญงานกุศลของเพื่อนบ้านทุกงาน เช่น งานแต่งงาน งานบวชนาค งานศพฯ เธอช่วยทำทุก

อย่างที่พอช่วยได้ เช่น เสิร์ฟน้ำ เสิร์ฟอาหาร ล้างแก้ว ล้างจาน เป็นลูกมือในครัวฯ จึงทำให้เพื่อนบ้านและผู้ใหญ่มีเมตตาช่วยเหลือเธอให้งานเสร็จสิ้นได้ด้วยดี

นิตยาเป็นคนมีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือเพื่อน ๆ และอาจารย์ทำงานกิจกรรมเสมอ กิจกรรมที่พาก็ชอบเล่นเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ ในวันหยุดและปิดเทอม เธอได้ปลูกพืชผักสวนครัวและไม้ผลที่ให้ผลรวดเร็ว ปรุงอาหารได้หลายชนิด เช่น ก๋วยเตี๋ยว ก๋วยหอม มะละกอ เผือก ฟักทอง ฯ และซื้อลูกปลา ลูกปลานิล จากครูที่สอนวิชาเกษตรมาปล่อยไว้ในสระน้ำข้างบ้าน เพื่อประหยัดรายจ่าย ถ้ามีเหลือกินก็ขาย นอกจากนี้เธอได้ฝึกร้องเพลงอย่างจริงจัง จนสามารถร้องเพลงได้ดี ได้เป็นนักร้องประจำวงดนตรีของอาจารย์ที่สอนดนตรีสากลในวันหยุดและตอนเย็นหลังเลิกเรียนที่พอมีเวลาวางกีตาร์พิมพ์ดีด พิมพ์รายงานของเพื่อน ๆ อีกทางหนึ่งด้วย ทำให้มีรายได้พิเศษพอเก็บไว้เป็นค่าเล่าเรียนได้ ใช้จ่ายอย่างประหยัด จึงไม่เดือดร้อนเรื่องค่าเล่าเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมที่ 1 จากเนื้อเรื่องในตัวอย่าง นักเรียนคิดว่า ใครมีทักษะในการดำรงชีวิต ที่เก่งที่สุด

ก. นิตยา

ข. อรุมา

จากกิจกรรมที่ 1 มีเหตุผลคือ

นิตยา มีประสบการณ์การดำรงชีวิตในด้าน.....

อรุมา มีประสบการณ์การดำรงชีวิตในด้าน.....

สรุป เมื่อนำคำตอบของผู้เรียนมาจัดเป็นหมวดหมู่แล้ว ได้ดังนี้

เลือก นิตยา เป็นคนเก่ง ในการดำรงชีวิต = คน

เลือก อรุมา เป็นคนเก่ง ในการดำรงชีวิต = คน

กิจกรรมที่ 2 ให้นักเรียนอภิปรายร่วมกันกับครูผู้สอน เกี่ยวกับทักษะในการดำรงชีวิตตามหัวข้อข้างล่างนี้

2.1 เก่งเรื่องการเรียนเพียงอย่างเดียว พอหรือไม่.....

2.2 ในอนาคต เมื่อนิตยากับอรอมาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ชีวิตของใครจะทนลำบาก และแก้ปัญหาความยากจนในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำได้ดีที่สุด.....

2.3 ลองทบทวน พฤติกรรมและแนวคิดของนักเรียนเอง ว่ามีบางส่วนเคย เหมือนกับอรอมาบ้างหรือไม่ ถ้ามี และมีบ่อยๆ จนคิดเป็นนิสัย จะดีหรือไม่.....

กิจกรรมที่ 3 นักเรียนคิดว่า คุณลักษณะของนิตยาและอรอมา เป็นอย่างไร ให้ทำเครื่องหมาย ถูก หรือ ผิด ข้อใดไม่มั่นใจว่าจะทำได้ถูกต้อง ให้ปรึกษาเพื่อนได้หรือให้ครูอธิบายเพิ่มเติม

1. นิตยา เป็นคนโง่และหัวอ่อน จึงชอบรับใช้คนอื่นและคอยรับใช้อาจารย์เสมอ
2. นิตยา เป็นคนมีน้ำใจ จึงชอบช่วยเหลืองานของคนอื่น
3. นิตยา เป็นคนฉลาด ได้เรียนรู้งานจากการช่วยเหลือผู้อื่น อีกทั้งยังทำให้เธอเป็นที่รักและเมตตาของคนทั่วไป
4. อรอมา มีแนวคิดและพฤติกรรมที่ดี เก่ง กล้า ไม่กลัวคน ไม่แค้นสังคม น่าจะนำมาเป็นต้นแบบของคนเก่ง
5. นิตยา ทำอะไรสำเร็จเสมอและทำได้ดี ถึงแม้จะไม่เคยทำมาก่อน สรุปลแล้วเป็นคนเก่ง
6. อรอมา มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีความคิดเป็นของตนเอง จึงไม่สนใจที่จะเอาใจผู้ใหญ่ เป็นลักษณะของคนที่ทำอะไรก็สำเร็จและจะมีความเจริญก้าวหน้าได้สูงสุด
7. นิตยา เป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อตนเอง ต่อครอบครัวและต่อสังคม
8. อรอมา เป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อตนเอง ต่อครอบครัวและต่อสังคม
9. อรอมา เป็นคนมีประสบการณ์ ในทักษะการดำรงชีวิตเป็นอย่างดี ในอนาคตถ้าเป็นผู้ใหญ่ครอบครัวของเธอจะมีความสุขที่สุด

กิจกรรมที่ 4 ให้นักเรียน ตำรวจและประเมินตนเอง

ความสามารถของตัวนักเรียนเอง ที่เก่งหรือทำได้ในปัจจุบันคือ.....

กิจกรรมที่ 5 ให้นักเรียน ตำรวจและประเมินตนเอง

ความสามารถของตัวนักเรียนเอง ที่คิดว่า ถ้าสนใจทำอย่างจริงจัง ก็น่าจะได้ ในอนาคต คือ

กิจกรรมที่ 6 ให้นักเรียน เขียนพฤติกรรมและแนวคิดเก่านักเรียนเอง ที่คิดว่าจะเปลี่ยนใหม่ คือ

1. เปลี่ยนจาก (ไม่เคยทำกับข้าว) เป็น (หัดทำกับข้าว)

กิจกรรมที่ 7 ให้นักเรียนนำคำตอบในกิจกรรมที่ 6 ไปให้ผู้ปกครองดูเพื่อให้ผู้ปกครองได้เอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ช่วยสอน ช่วยแนะนำ คอยติดตามให้กำลังใจ และร่วมประเมินผลให้นักเรียน

ชีวิตของคนเราจะสมบูรณ์พูนสุขได้ ก็ด้วยการเป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์” ประกอบด้วยสมบูรณ์ทางกาย สมบูรณ์ทางใจ และสมบูรณ์ในทักษะการดำรงชีวิต ถ้าขาดทักษะที่สำคัญ เช่น ไม่มีอาชีพหรือเป็นแม่บ้านแต่ทำกับข้าวไม่เป็น ก็เปรียบเหมือนเป็นคนพิการในส่วนนี้ไป ทำให้ชีวิตครอบครัวไม่มีความสุข ครอบครัวแตกแยกได้ง่าย เป็นปัญหาใหญ่ของตนเองและสังคมต่อไป บทเรียนบทนี้มีความมุ่งหวังที่สำคัญคือ ต้องการให้เยาวชนมีงานทำ โดยฝึกฝนตนเองให้เก่ง ให้มีความชำนาญในเรื่องที่ตนเองมีความถนัดหรือมีความสนใจ จนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคงและพยายามพัฒนาทักษะให้ชีวิตของตนเองมีความสมบูรณ์ต่อไป

นางนงเยาว์ บัวทอง

โรงเรียนบ้านนา “นายกพิทยากร” อ.บ้านนา จ.นครนายก

“

ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง ขณะปฏิบัติให้ฝึกคิด ฝึกแก้
ปัญหา จนสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง
นอกจากนี้ให้ผู้เรียนได้ประเมินผลตนเองอยู่ตลอดเวลา เกิด
ความภาคภูมิใจในความสามารถของตนเองและมองเห็นคุณค่า
ของ “การฝึก” เมื่อฝึกมาก ก็เก่งมาก ทำให้ผู้เรียนรักการฝึก
รักการศึกษาด้วยตนเอง

“